

VPLIVI DUŠNIH PRETRESOV PRI DOMAČI IN JAVNI ODGOJI.

(Dalje.)

PIŠE AVGUŠTIN POŽEGAR.

Mladina zre in gre navzgor,
Starost pa zre in gre navzdol!
Mladost višave le ceni
A starost doli jo drži!



o iščemo pregreh na drugih, reflektujemo in se oziramo pri tem vedno na svojo veljavo. To nam napoveduje samozavest, ki izvira iz nagona samoobdržnosti, kateremu se ne more nikdo zoperstaviti. Nagon samoobdržnosti pa je sploh nevaren javni nramnosti, bodisi da velja posamezniku, slojem človeške družbe ali vsemu človeštvu. Nagon samoobdržnosti je človeku sicer prirojen, torej naraven in opravičen, a pri tem njegovi pojavi vendar niso vedno nramni. Ako namreč pomislimo, da pamet in um napovedujeta, da človek brez sosedovega sodelovanja ne more živeti, da je človek človeku vse, lahko tudi spoznamo, da moramo zahteve, tirjatve in želje, katere narekuje nagon samoobdržnosti, brzdati z ozirom na interese in koristi sosedu in človeške družbe sploh.

Ravno v tem pa tiči pogoj vsega soglasja v zasebnem in javnem življenju, pa tudi jedro vse odgoje do človeštva, katero zahteva človeška pamet in želi človeško srce. Saj pamet spozna, da nramnost ni nič družega, kakor spretnost, da človek pri vsem sodeluje po meri svojih moči in da modro-zmerno uživa pridobitke. Kdor pa obrača vse le na svojo korist, postane lahko sebičen, skop, pohoten, krivičen, prevzeten, prepirljiv itd.: ni več nramno prost, ampak je jetnik raznih nagnjenosti in strasti, ki mu razburjajo in pretresujejo dušo. Delavnost, ki izvira iz nagona samoobdržnosti, je na sebi potrebna in nramna, toda le do dobe, dokler ne kvari vedoma interesov sosedovih. A v tem tiči nekako premagovanje človeka, da se ozira na sosedu in da žrtvuje nekaj, kar se mu

zdi dosegljivo na svojo korist, četudi na sosedovo škodo. Vendar pa je to premagovanje samega sebe v interesu javnega soglasja neobhodno potrebno, nravna prostost, temelj in pogoj modri in blagi odgoji.

Sicer pa pomislimo to-le. V vedni skrbi za svoje interese in v vednem primerjanju svojih razmer z razmerami drugih ne pride človek do mirnega — v relativnem pomenu besede — uživanja življenja, ne pride do onega življenskega čuta, ki ga po pravem in radi imenujemo življensko veselost.

Ko spoznamo, da živimo na zemlji le enkrat, ne moremo tudi ne raz stališče najskrajnejše duševne askeze resnice podreti, da ima človek ne le dolžnosti do razvitka in porabe vseh svojih moči, ampak tudi naravni nagon in pravico do prijetnega življenja ob tem, ob čem se je boril in trudil, sicer bi bil trud brez smisla, brez smotra, torej odveč.

Ker pa je polje človeškega stremljenja in delovanja neomejeno, nepregledno in neskončno, sile posameznika pa po jakosti in času pojavljanja omejene, lahko iz tega razvidimo, da zamore vse človeštvo brezmejno delati in napredovati, a da posamezni človek sodeluje pri tem le po meri svojih moči. Sodeluje pa posameznik tem rajše in lajše, ako ima v svojem delokrogu dovolj jasnih predstav in pojmov, če uvidi uspehe svojega sodelovanja in če zamore uspehov se udeležiti potom duševnega veselja ali telesnega uživanja.

Cenjani bralci! Gotovo se vam zdi, da sem zabredel na socialno polje in da ne ostajam pri stvari. Pa le potrpite, prišli bomo tje, odkoder smo odšli, kajti odgoja je oblo, na katerem ima prostora vse. Pri sodelovanju na blagor svoje osebe in na blagor človeške družbe sploh prispevamo torej vsak po svoje. V svojem delokrogu se vsakdo uri in vežba, pridobi in tvori si dotičnih predstav in snuje si pojme, načela itd. V svojem delokrogu se vsakdo poslužuje nagona samodelavnosti, ki sicer upošteva, kar so drugi izumili in dognali, ki pa hoče kolikor toliko svojega pristaviti. V največem pomenu in obsegu velja ta resnica na polju odgoje, ki je vsemu človeštvu skupno kakor nobeno drugo delo in nobena druga skrb. Radi tega menda ima na polju odgoje vsakdo govoriti, četudi ne ve in ne ume o stvari ničesar. Nekak notranji čut napoveduje, da vsakdo sili in se hoče udeležiti odgojevalnega dela. Res je sicer, da je odgoja delo, ki bi moralo biti znano vsakemu človeku, da bi se zamoglo dosežati to, kar vsakdo želi in česar se vsakdo veseli: razum, mir, sloga, medsebojna uslužnost in dobrohotnost, ugled med ljudmi itd.

Da porabimo vse rečeno na polju odgoje, moramo najprej zahtevati nekako ravnodušnost pri odgoji, ki ne pozna obupnosti in nezadovoljnosti ob gmotnih in drugih življenskih razmerah, ki nam jih prinaša stan ali katere povzročijo okolščine. Človek mora biti nravno podkrepjen poznavalec sveta, ki ne pozna zavrženega in surovega mnenja o svojem sosedu

ali o kakšni mu neugodni napravi, ki ne pozna jeze, ampak shvata in pretresuje vse le stvarno in kaže veselje na tem, kar se mu v užitek ponuja.

Res je, da človek ne more kazati veselosti, ako nima vzroka do nje; a res je tudi, da še tako utemeljena žalost in klavrnost ne pomagata nič, kajti svet v svoji celoti kaže po Schopenhauerju le življenje glumačev, med katerimi prospeva najbolj tisti, ki se ne da osmešiti in zasmehovati, ampak ki se sam, četudi resno — smeji in veseli. Tem razmotrivanjem smo dospeli do razgovora o veselosti, ki ima za človeka največo veljavo.

Veselost je tisto prijetno gibanje človeške duše, ki nas tolaži v raznih življenskih neugodnostih in zopernostih ter nam olajša prenašanje različnih težav. Brez veselosti je človeško življenje suhoparno in podobno dolgi enolični poti, ob kateri ni gostilne, v kateri bi se človek telesno okreščal in duševno razvedril. Toda veselosti ne smemo napačno pojmovati in misliti, da je npravna veselost na življenju isto, kakor materijalno veselje ob jedih in pijačah, ob veselicah in drugih kratkočasnih napravah. Veselost duha ne sloni ob materijalnostih, ne pozna razkošnosti, ampak uživa življenje razumno in zmerno. Vesel človek gleda in nazira svet od strani, vidi svet kakor je in se ob njem veseli, ko njegov sosed morebiti v istih razmerah le žalost goji.

Malokdaj je slišati, da bi n. pr. kmetje bili zadovoljni z letino, najsi bo še tako povoljna. Navadno vidijo le to, kar je neugodnega in prezirajo dobro. Če govorijo v času mlatitve o žitih, takrat pogovorijo klase, zrna, slamo i. dr. ter izražajo navadno svojo nezadovoljnost in tožijo, da ni bilo vsega več. Vesel človek pa vzame to, kar mu je zemlja prirodila, za nespremenljivo, dognano reč ter se ob nji veseli; še najhujša sila mu ne podere srčnega miru, kajti up mu podpira potrpljenje. Iz takšnih vsakdanjih pojavov vidimo, da je nezadovoljnost veselosti nasprotna in da jo prav močno zavira. Zadovoljnost, nezadovoljnost, veselje, žalost so čuti, zato jih pozna le srce, ki želi pri enem toliko, pri drugem mnogo več. Diogen je živel v bečvi srečen in vesel, Aleksandru Velikemu je bil svet premal.

Dejansko življenje nam kaže, da smo navezani ljudje eden na drugega in da tvorimo družbo, v kateri smo tem srečnejši, čim več najdemo v njej dopadljivost. Pa kako neznosno bi bilo v človeški družbi, ko bi hodili vsi resnih obrazov eden mimo drugega! Še le po veselosti se ljudje približujejo, spoznavajo in si zaupajo, a njena nasprotnica žalost išče sicer tolažbe pri drugih, pa ljubše ji je samota, ki družbe ne veže, ampak jo loči.

Nahajajo se žalibog družine, kraji i. dr., koder so ljudje veselosti nasprotni, razkošnostim pa podlo udani. Otroci, ki žive med takimi ljudmi, dobijo kaj čudne vtise in kažejo čudno mišljenje, govorenje in dejanje. Oni nimajo prilike gledati veselo-prijaznih obrazov in slišati prijaznih

besed, njim se ponujajo le premnogokrat poteze jeze in besede, ki izražajo neolikanost duha in surovost srca. Takšnih slučajev smo navedli dovolj in videli, da je mnogo mladih nesrečnežev, ki so na svoji propadlosti nedolžni in v grozni duševni temi zaostali trpini.

Nekoč sem čital, da je veselost duha mati velikih čednosti. Kdo bi oporekal tej trditvi?

Nedolžni otroci so kaj radi v družbi, da se kratkočasijo in veselijo. Njim še resnost življenja ni skalila srčnega veselja na življenju, zato so veseli; oni še ne poznajo nasprotstev raznih interesov, ne mržnje, ne sovraštva, ako jih niso že opazovali pri dorašlih. Kjer pa ni mržnje, sovraštva in jeze, tam ni vzroka, da bi se ljudje ogibali drug drugega in se malenkostno zasledovali. Tam se snidejo v družbi, kjer si zaupajo svoje težnje in želje v skupno pretresovanje in pomaganje. Pač lahko vidimo, da so veseli ljudje ob enem tudi blagi, dobrodušni in človekoljubni. Blagost, dobrodušnost in človekoljubnost pa so čednosti, ki vsakemu dopadajo, ker so temelj lepi sporazumnosti v zasebnem in v javnem življenju.

Veselost je že pri starih narodih bila veljavna. Stari Grki so se pozdravljali: χαίρετε — veselite se, a pri tem niso mislili na razkošno veselje ob pojedinah, ampak na veselje ob življenju kot takšnem. O modrijanu Sokratu se bere, da je bil vesel, odkrit in vabljev ter je imel velik vpliv na ljudsko odgojo. Celo stoiki, misleci stroge vrste, so modrim dopuščali «gaudium» (veselje), le afekt «veselost» (laetitia) so zavrgli, ker niso nobenemu veselju pripoznavali veljave.

Filozof Aristotel šteje veselost med čednosti: le Platon je bil mrzel in temen ter se ni navzel učiteljeve — Sokratove veselosti, kajti odpravil je boga smehu in veselja iz akademije.

Razun omenjene npravne vrednosti še veselost prinaša drugih dobrot. Vesel človek živi v nekakšnem ravnodušju, ki zapreči marsikateri pretres duše. Najhujši dušni pretres je gotovo jeza, o kateri smo že govorili. Vsakdo ve, kako pogubna je dostokratna jeza duševnemu in telesnemu zdravju. Kdor pa ima trajno veselo čutenje, ne zapade lahko jezi, vsaj ne dolgotrajni ali visoki stopnji jeze.

Dandanašnji pedagogi, zdravniki in drugi poznavalci in prijatelji človeštva mnogo govorijo in pisarijo, ukazujejo, zapovedujejo in svetujejo o negovanju duševnega in telesnega zdravja sploh, posebno pa o šolski higijeni. Mnogovrstne kurjave in fine ventilacije se priporočajo, razni sestavi klopi in pljuvalnikov se ponujajo, vse misli in skrbi za ljubo zdravje, a pri vsem tem narašča moderna nervoziteta vedno bolj in meni se dozdeva, da je to hlastno iskanje in izbiranje raznih sredstev in naprav zoper zdravstvene škodljivosti že samo na sebi pojav prenapetega živčevja. Nikdo ne dvomi na tem, da so vsa nasvetovana sredstva, posebno pa

čisti zrak zdravju potrebna ali koristna, pa o veselosti duha, ki je znak zdravja in ki zdravje ščiti in ohrani, se razlaga in povdarja premalo. Seveda se veselost duha ne zamore nikomur veleti, kajti ona je odvisna od telesne konstitucije, od temperamentov, pa tudi od odgojne okolice, v kateri človek živi. Veselost je naravnost kriterij temperamentov, ker se pojavlja drugače pri flegmatiku kakor pri sanguiniku, drugače pri koleriku kakor pri melanholiku. Toda o tem razpravljati ne kaže namen našega razgovora.

Ostanimo pri tem, da lahko tudi odgoja mnogo stori do veselosti duha in srca. Rekli smo, da veseli ljudje kažejo nekakšno ravnodušnost napram življenskim težavam. Ta ravnodušnost ohrani razun duha tudi telo; ona zabrani marsikatero gubo na obrazu, ki se pri prenapeto resnih in povrh jezljivih osebah kaj rade zaran pokažejo in svedočijo o pogostih in jedkih notranjih burjah. Vemo iz dejanskega življenja, morebiti iz lastne skušnje, da enodnevna žalost in skrb postara človeka za eno leto in da ga le veselost dvigne iz ječe žalosti. Žalost ali jeza se upira na telo ter ga je, veselost ne krči mišic in ne draži živcev, ona jači telesne moči in jih ohrani. Tako dobi človek zaupanje do sebe, zaupanje pa daje pogum, iz poguma pa izvira zdravo upanje, ki je podlaga zadovoljnosti s sedajnostjo in pogoj sreče. Sploh pa se o sreči premnogo govori; najbolj pač cveti tistim, ki znajo porabiti prilike in okolnosti tako, da so njim prijetne; veseli pa se jih poprimejo vedno prej in boljše kakor duševno potrti; duševna potrtost je tartarus, v katerem se vse zaduši, veselost pa je raj, v katerem se vse zbudi. Že Vergil pravi:

«Durate et vosmet rebus servate secundis». (Vztrajajte in se ohranite za srečne razmere.)

Srečen je tisti otrok, ki živi v veseli okolici. Tudi Jezus kliče: «Veselite se, bodite veseli z veselimi.» Veselost je za razvijanje duha potrebna, kakor hrana telesu. Toda povsod veselosti ne najdeš, vsaj ne veselosti, ki ima nravno, torej odgojno veljavo. Bogati, velikaši, mogočni itd. se dostikrat sramujejo smejati, popevati ali veseliti, ker se jim to zdi malenkostno in nevredno. Reveži, bolniki i. dr. nimajo vzroka, da bi bili veseli, kajti skrbi, telesne in duševne bolečine tega ne dopusté. Pa bogastvo in mogočnost, revščina in bolezen se nahajajo na svetu, a bogat ni vselej vesel in reven ni vselej žalosten; vesel je lahko le tisti, ki spozna, da svet ni raj a tudi ne pekel. Srečen in vesel ni tisti, ki ima, kar želi, ampak tisti, ki ne želi, česar nima.

Razni pedagogi in misleci so povdarjali, da je veselost eminentna odgojevalna sila. Basedov in drugi pišejo o odgojevalni vrednosti veselosti. Kant pa trdi, da je otroke, posebno deklice, že od mladosti vaditi k neprisiljenemu smehljanju, ker se razveseljene poteze na obrazu vtisnejo polagoma tudi v srčni notranjosti in položijo temelj do poznejše veselosti,

vljudnosti, prijaznosti in dobrohotnosti. Jean Paul pravi, da mora biti odgojitelj šaljivec, kajti veselost kaže otrokom polje vseh znanosti kot polje, na katerem raste sladkor. Pri teh očitno liberalnih in vendar naravnih načelih odgoje izostane tisto skrito, zahrbtno in zadržano posmehovanje, ki je protinaravno in zaradi preteče hinavščine tudi nenravno, ki tudi marsikateremu otroku ali učitelju oteži šolsko življenje in povzroči marsikatero šolsko nezgodo in pedagoško hibo. Žalostno in obenem neumno je, ko silimo otroka, da kaže starikav obraz, ko bi se naj veselili na njegovi veselosti — pa modrost starosti ne pozna mladinske veselosti.

Neka podrobna zgodovina pripoveduje, da je oče Henrika IV., najveselejšega francoskega kralja, pričel odgojo svojega sina do veselosti že pri njegovem rojstvu. Naprosil je namreč svojo ženo, da naj premaguje porodne težave in da naj poje, da novorojenec ne bo grajalec in mrčav človek. Četudi se nam to zdi morebiti smešno ali pretirano, vendar moramo priznati, da je od vplivov in vtisov, ki se godijo že v prvi otroški mladosti prav dosti odvisno. Oče Henrika IV. se menda ni dosti bavil z čitanjem pedagoških knjig, a čutil je, da je veselost človeškega duha mnogo vredna za srečno življenje, da je od matere odvisno otroško naravje in da je treba z dotično odgojo prav zgodaj začeti. Toda pogledjmo nekoliko med današnje matere, očete i. dr., opazujmo njihove poglede v lice njihovih otrok ter vprašajmo, koliko milobe in prijaznosti nahajamo pri njih.

Dejanske skušnje pojasnijo mnogo. Duhovito vesele matere odgojijo vesele otroke, ki so tem srečnejši, ako rastejo v oskrbovanju veselih pestunjev in drugih varuhov — a mračni pogledi matere, ki otroka takorekoč vprašajo, kaj da želi v dolini solz, ali celo izbruhi — *patriae potestatis* — vzamejo otroku že v prvem letu življenja vso veselost ter mu vcepijo tip robotosti. Göthe-jeve besede so v tem oziru velepomembne. Goethe pravi, ko opisuje sebe: «Vom Vater hab' ich die Statur, vom Mütterchen die Frohnatur.» Koliko resnice je v teh besedah!

Poznam družino, v kateri živi tudi 8letna sirota, takorekoč le iz milosti, matere in očeta nima, le tuji jo likajo. Njen gospodar, blizu 70 let star, je mrčav sovražnik vsej otroški veselosti, govori le o molitvi i. dr., živi pa kljub temu mnogim na pohujšanje. Gospodinja je na sebi mnogo boljša in blažja, toda stara je tudi že nad 70 let in telesno skrajno nadložna. Pri hiši še živi gospodarjeva hči, stara blizu 40 let, ki ni našla v svojem življenju tega, kar je morebiti želela. Nad to življensko nesrečo se tihoma huduje in vidi sedaj vso nečimernost na svetu. Kadar se kdo veseli, takrat zopet pravi, da bi vendar bila boljša skrb za delo, kajti veselje je prazno. Res, a tudi delo brez veselja je odveč in prazno. Kadar se nesrečna deklica prav srčno smeji, kolikor še to storiti zamore, takrat ji že zaropotajo njeni pazniki: «Kaj se pa režiš, čaj, še bodeš že vidla, kakšna ti bo, kadar te bomo napodili?» Komur se srce že od mladih

let surovi in veselje greni, ta mora postati neprijazen, obenem s človeško osodo nezadovoljen, obupan in oduren. Takšne nesrečne otroke je treba tolažiti.

Šolska mladina se kaj rada smeji in veseli. Pa tudi med nami, dragi bralci, najdemo osebe, ki ne poznajo nedolžnosti otroškega veselja, ne njegove vrednosti v otroškem življenju. Razne težave in skrbi nas storijo resne in to resnost smatramo kot najboljšo odgojevalno moč; a z resnostjo se ne moremo prikupiti otroškemu duhu, ako ga ne pridobimo s tem, kar je njemu naravno. Resna veselost in vesela resnost sta dvojica, ki otrokom ugaja, um bistri in srce blaži.

Učitelji držimo na to, da se otroci med poukom ne smejo veseliti. Vzrokov ni treba navajati. Vprašam pa, če-li živi učitelj, katerega ni noben učenec prekanil ter se vendar enkrat ali večkrat skrito in skrivno smejal. To vsakdo pripozna, da smeha in drugih nepaznosti med poukom ne moremo dopuščati, a vsak dušeslovec tudi uvidi, da suhe prepovedi in zapovedi napram mladini ne morejo obveljati tako, da bi se ne godili prestopki zoper nje nikdar. Boljša kakor suha prepoved, ali žuganje in drugo nenravno postopanje je zopet dosledno, stvarno vplivanje na mladino. Ako zapazim učenca pri smehu, takrat ne smem stopiti iz hišice, ampak nazirati stvar kakor je. Ne bodem učenca grajal in zmerjal, ne mu žugal in pretil, ampak uravnal reč tako, da se ugodí njemu in meni. Jaz navadno postopam takole: «Ti si se spozabil, ne misliš, da sediš v šoli. Kako bi se vendar pri resnem šolskem delu zamogel smejati. Jaz nič nimam zoper smeh, še veseli me, ker vem, da je otrok, ki se smeji, zdrav; vem tudi, da so ljudje, ki so veseli, tudi blagi; vem tudi, da je človeku veselje ljubše kakor žalost — vem pa tudi, da ima veselje svoje meje in svoj čas. Tukaj v šoli med poukom pač ne gre biti nepazen, motiš sebe in druge, nam delaš duševno škodo, ki nas ne more veseliti.» Na sto načinov lahko obrnemo nagovore, ki imajo gotovo boljše odgojevalne uspehe, kakor vsako drugo ropotanje.

Slobodno smemo trditi, da je npravna veselost najboljša pomočnica pri odgoji in najboljše sredstvo zoper otroško nagajivost in poznejšo zlobnost. Ona ni proti pameti, ni proti veri, kajti Kristus pravi: «Resnično vam povem, ako ne bodete kakor otroci, ne bodete prišli v nebesa.» Iz teh besed sledi, da mora odgojitelj med otroci kazati otroško veselost, a v veselosti nuditi resne pouke. Veselost stori zunanjo obliko odgojevalnega postopanja otrokom naravno prijetno in prikupljivo, ona je začimba šolskega življenja, brez katere bi bilo to enolično in suhoparno. Pedagogi trdé, da veseli učitelji učence pridobé, jezljivi pa jih odpodé. Moja opazovanja v tem oziru pritegnejo po vsej meri onim trditvam; jaz sem danes prepričan, da se z npravno resno veselostjo v teku doslednega ravnanja lahko oblažimo najhujšo surovost in robotost pri mladini in pri dolaslih. (Dalje.)

USTROJ TELESNE VZGOJE PO UČILIŠČIH.¹

PO ANGLEŠKEM IZVIRNIKU PREVEL FR. JEROVŠEK.



azvijanje vseh duševnih (glava, srce) in telesnih zmožnosti v otroški in mladeniški dobi je vzgoja, ki nas pripravlja na zrelo življenje.

Ker mislim, da je dandanes vsak narod dovolj pameten, da skrbi za vzgojo svoje mladeži, mislim, da ni v zgodovini kakega naroda bolj pomenljive stvari, ko da otrok primerno prebije svojo dobo v učilišču.

Kajti od pametnega ali nespametnega vežbanja vsakega otroka v tej dovzetni dobi toliko po učiliščih kolikor zvnaj učilišč je odvisna njegova telesna in duševna sposobnost, njegov značaj, torej tudi pripravljenost za izvrševanje dolžnostij, ki jih nalaga življenje državljanu.

V zadnjih letih so jeli silno vprezati mladeži duh, kar po mojem mnenju sega čez duševne sile, torej ovira razvitek duševnih sil, ali pri tem smo često pozabili (ozirajoč se samo na poseben del) na blagor celega otroka: njegovo bodočnost žrtvujemo sedanjemu pritisku. Na drugi strani pa je šolska doba edini čas, v katerem je skrbeti, da se razvije razum, da vzrase in okrepi telo ter se ustanovi značaj.

Vendar pa stavimo ali dopuščamo, da se stavijo učilišča samo oziraje se na števila učencev, na igrališča pa ne zmisli nihče, kakor da bi res bilo mogoče izvežbati otroka v šolski sobi. Ali učitelj, ki uri učencu razum, za njegovo srce in telo pa se ne meni, ki torej pušča v nemar društveno stran človeškega življenja, se sploh ne sme šteti med vzgojevalce.

Glede na šolsko vzgojo zavzema povprek angleško vzgajanje prvo mesto, ker uri razum, vzgaja močatost, zatira mehkužnost. Vkljub temu pa smo še daleč od vzora, ker se ne misli, in ker je učiteljstvo prezadovoljno s samim seboj. Vse mišljenje se je osredotočilo na duševno vzgajanje otroka, da se pa mora razvijati zelo sestavljeno bitje, se je pozabilo. Veseli me, da začetna učilišča začenjajo spoznavati potrebnost telesne vzgoje.

Bistvo rasti je vaja. Skladno vežbanje cele narave je pogoj krepke močatosti. Razvitek duha je v široki meri odvisen od telesne krepkosti; razvit npravstvenih sestavin pa, kar tako primerno izraža beseda značaj, stoji v podobni zvezi: kdor zanemari en del, pokvari celoto. Značaj kakega

¹ Govoril na kongresu v Norimberku Clement Dukes, M. D. B. S., Fellow of the Royal College of Physicians of London, Kysician to Rugby School, Senior Physician to Rugby Hospital.

naroda kakor kakega posameznika je odvisen najbolj od popolnosti, s katero se vzgajajo mladeži glave in srca; moč in podjetnost kakega naroda pa vzraščata iz telesnega vežbanja, ko rase mladež. Nobena vzgoja, ki žrtvuje zdravje, nima stalne veljave.

Vodilna misel za šolo mora biti: Najlepše cvetoče zdravje največjemu številu mladeži! Najtočnejša priča o veljavi kakega ustava bodisi v učilišču, bodisi v soseski je zdravstveno stanje, bolehavost ali število mrtvecev med otroki, ki se vzgajajo. Kdor dela samo na to, da ostane deca le živa, zanemari svoje dolžnosti proti družbi; da pa uspeva, na to delati ima vsakdo sveto dolžnost. Le za življenje po učiliščih je tvarina gibka, se da pridobiti krepek telesni sklad, le tedaj se dajo iztrebiti s korenomo vred podedovane bolezni.

Na kaj meri telesna vzgoja?

Bistvo vsake rasti, kakor sem rekel, je vaja. Vaja je za mladež tako važna, kakor zdrav zrak, zdrava jed in pa dovolj spanja.

Smoter mladičevi telesni vzgoji je vežbanje percepcije, sodbe ravno tako kakor spretnosti in srčnosti. Seveda se še ne uvaža dovolj vpliv telesne vzgoje na duševni razvitek, dejanski se še ne priznava zakon, dase telesna in duševna vzgoja morate strinjati, ako hočeš dospeti na vrhunec popolnosti.

Prizadeval si bodem, da postavim v pravo luč telesno vzgojo dečkov in deklic z ozirom na dobro urejene šolske igre, katerih se morejo udeleževati vsi. Te šolske igre bi naj pospeševale šolske in državne oblasti na vsak zakoniti način. V to svrho resno naglašam potrebo, da se pridobé igrališča za učilišča vseh vrst in za oba spola. Tako ravnanje bi pospeševalo razvitek rasti in krepkosti, ugonobilo slabotnost, bolehavost in pokvarjenost; v tej smeri leži delokrog obvarovalnega zdravilstva. Nesporno načelo je, da krepka močatost, največji blagoslov posameznika in pa naroda, rase v najlepši popolnosti edino le iz zdrave detetske in mladeniške dobe. Po šolah, zlasti po penzionatih prebijejo mlajši otroci najslabeji čas kakor posledico krivih načel, ki veljajo dandanes.

Glede na počitek učijo vse zdrave izkušnje, da je primerna vaja neobhodno potrebna, da se razvije v telesu prav krepko življenje; možgani pa, ki so tudi del telesa, postanejo tudi deležni tega krepkega življenja. Nespametno bi bilo pričakovati zdravih krepkih možgan brez krepkega telesa, ravno nasprotno je res. Vaja je največje veljave z ozirom na značaj kakor na zdravje.

Pri telesnih vajah se udeležujejo vsa telesna dejstvomjanja. Kri se pretaka hitreje, izpremembe krvi se vrše popolneje, oživljeno delovanje prepone pospešuje povrat pokvarjene krvi: to preprečuje zastajanje krvi, kar lajša srcu delovanje. To pa je velika dobrotta imenoma za tiste, ki morajo mnogo delati z možgani; kajti vsak organ, ki dela po vsej svoji

sili, vleče na se kri; tako delo v možganih olajšava težavo v mišicah, mišično delo pa sveži glavo.

Kako je vzgajati telesno?

V šolski sobi je vsakemu dečku določen prostor, vsako delo, vsaka ura, dokler se poučuje, je urejena. Zakaj ni istega za igranje?

Ako hočemo, da so otroci srečni v šoli, morajo se ravno tako igrati kakor delati. To je potrebno za njihovo zdravje, rast, njihove značaje, za blagor učilišča.

Verujte, da postopač, nič vreden sam, pokvari druge, kajti nobenemu dečku ni dosti, da je zloben sam.

Ogleduj si dečka, ki je živahen pri igri, in primerjaj njegov telesni razvitek razvitku tistega, ki se ne udeležuje primerno igre. Glej njegovo zdravstveno krepko dihanje, prožljivo kretanje, krepke mišice, visoko rast, kar vse obeta krepko možatost.

Ali to je samo ena stran na sliki, kajti učinki segajo višje. Preudari, kako dečkove igre merijo na razvitek premišljenega duha in značaja, kako mu vdahnejo bolje kakor bi moglo kaj drugega gorečega duha, plod krepkega zdravja; kako se hitro pokori dolžnosti, ki ga kliče, ne pozna obotavljajočih se narav; veselost, ljubezen do pravice in poštenost, ki mu ostane vse življenje, ponos, vztrajnost, zaupanje v tovariše; želja, skazati se, iz katere se razvije imenitna slavohepnost, bistra sodba; sposobnost delovati z drugimi za blagor vseh, ali ne iz sebičnosti; srčnost nasproti nevarnostim, gospodarstvo nad samim seboj in zadnje, kar pa ni najslabeje, zaničevanje slastnih želj in čuvstev po izgubi preobilnih sil, kar zajamči čisto življenje. Skratka te igre ustvarjajo pravo možatost značaja v zvezi z upravičenim hrepenenjem po odliki v vsakem položaju bitke v življenju.

Jaz ne poveličavam kakega posebnega sestava . . . n. pr. švedskega . . . ki uživa dandanašnji posebno češčenje, bodisi še tako izvrsten sam po sebi, kajti diši preveč po lekcijah, katerih imajo dečki, še bolj pa dekleta, več ko je treba, predpisanih. V posebnih slučajih so velikega pomena, n. pr. če imajo dečki neprimerne igre, ali če je deca nenavadno slabotna.

Navadno pa bi bilo primerno, da bi vzrasli iskali počitka v takih igrah, namesto da hodijo na lov, da streljajo, da plazijo na gore; otroci pa bi naj bili žogo z noge, igrali cricket, vesljali. Vse to daje duhu počitek in ga osveži; posebni «sestavi» pa so preveč podobni šolskim nalogam in ne dajejo duševne izpremembe in svežosti, katerih je treba.

«Sestavi» so kakor dodatek koristni, ali naj ne jemljejo igram njihovega mesta.

Dočim pa jaz naglašam, da je vaja vzgoji potrebna dekla, ne smemo prezirati, da je pretiravanje vaj pogubno rastoči mladeži. Vaja utruji in ovira rast in utegne prizadeti telesu stalno škodo.

Popoln dobrodejen učinek izvira iz vaj, če rastejo v pravem razmerju in v pravi meri. Vse mišice se morajo vzgajati na razumen način, ali nenavajene mišice ne morejo prenašati v trenutku velike teže. Zato se ne sme pozabiti, da šolske igre, ki naj ne storijo nikomur škode, morajo biti urejene, če pa so se o raznih letnih časih morale prenehati, jih je treba začeti polagoma. Naj ne misli nobeden deček, da se more pridobiti mahoma, kar se morebiti več mesecev ni več vršilo. Mnogo neprijetnosti se zgodi vsako leto v začetku, ker se pozabi na to previdnost.

Ker je meni šolska igra glavna telesna vzgoja za otroka, kateri se utegne še vežbati posebej v telovadnici, zahtevam, da mora vsak otrok udeleževati se nekaterih vaj, da se zagotovi telesni razvitek in se ne ugnezdi postopaštvo. Naglašalo se je, da je prisiljeno igranje škodljivo, ker otroku ne dopušča, da ne ustreza svojim nagibom za odmora. Ali ravno tako brezpametna bi bila trditev, da se mora otroku puščati lastna volja pri duševni vzgoji, kar bi včasih učinilo, da bi otrok čital novele in časopise. Isto bi moralo veljati glede na jed in pijačo: namesto mesa in podzemljic in mleka bi zahtevalo slaščičarjevih izdelkov, kar je otrokom v škodo mnogokrat res v navadi.

Deček je delavno bitje in če nima posla s kakim nedolžnim in zdravim delom za prostega časa, ki mu daje priliko, da pokaže svojo silo, ti ne ostane miren... nego se bo pečal z nečem, kar morebiti ni nedolžno ali zdravo, in ne bo delal časti ne sebi, ne šoli, temveč se bo navzel zlobnosti in bo pohujšal še druge.

Šolske igre so pa tudi glavni izvor zdravega duha po učiliščih. Šolske igre so odpravile tepež in divjanje, one podajajo predmet zdravim razgovorom, kar je neprecenljiv pripomoček za razvijanje značaja.

Zdravo in nedolžno častiželje, ki žene dečka, da bi dospel na vrh in se odlikoval v svojem delu, tira tega ali katerega drugega dečka, da bi bil prvi v vseh ali v enem svojih športov bodisi v žoganju z nogami, bodisi v cricketu ali v veslanju.

Nekateri se odlikujejo v igri, drugi v delu, oboji morajo delati na združenje v obeh predmetih svojega počenjanja. Kar dečku ne prija se mu ne prizanese, opraviti delo, ki se mu naloži, se šteje med dela njegove vzgoje. Isto pravilo mora veljati o telesni vzgoji, in kar ni prijalo v začetku, postane prijetno, kadar se je izučilo in zvrševalo dobro.

Skrbeti je treba za posel v dobi za igranje o vsakem vremenu, da daje mokro in lepo vreme priliko za telesno vzgojo, igro in zabavo. Težišče mojega dokaza leži v dolžnosti šolskih oblasti, da skrbe za telesno vzgojo; pa želim, da se razumeva ta beseda ne samo točno kakor vaja, nego kakor kaka oblika vaje, ki daje odpočitek. — Telesna vzgoja pa bodi prikrojena tako skrbno, se vrši tako nepristransko pri vseh kakor duševno vzgajanje.

Kajti telesna vzgoja zahteva baš toliko premissljenosti, metode, primerne uporabe kakor duševna: dandanes še pogreša premissljene skrbi. Tu pa je tudi treba opozoriti zlasti glede na mlajše otroke, da jih ne kaže napenjati dolgo, kakor tudi pri delu ne; nezrele pletenine njihovega telesa jim ne pripuščajo, da bi bili dolgo časa na nogah. Otrok utegne biti na nogah od jutra do večera, pa se ne utruji; ali nepretrgana hoja celo pol ure ali celo uro dolgega pota utegne biti škodljiva.

Skrbeti za igrališče je tako važno kakor za učno sobo, za popolno opravo z učnimi pripomočki, ki jih tirja vzgoja. Brez prostora za igranje je učiteljevo prizadevanje brez uspeha. Po deških učiliščih se je nekaj storilo v tem smislu, bolj pa se je to zanemarjalo po dekliških. Po dnevnih učiliščih po zimi ni vaj niti iger.

Izbirajoč primerne igre za deco bi rad naglasil nekatere izmed svojih prejšnjih opomb in rekel, da določena hoja po mestu, švedska telovadba po Lingovem sestavu ali navadna, tako izvrstna sama po sebi zlasti za slabotno deco ali razvajeno in pohabljeno, niso primerni pripomočki za vajo in oddih v navadnih okoliščinah rastočih dečkov in deklet. Niti telovadnica s vsemi svojimi odličnimi stranmi bi naj nikoli ne zavzemala mesta iger, nego te naj le včasih dopolnjevala, n. pr. po zimi, v temi, o deževnem vremenu. Mladež se mora vežbati pod milim nebom in to vežbanje mora imeti obliko igre. Mladina se še vedno predolgo zapira v slabo prezračene razrede.

Premišljujoč vprašanje o telesni vzgoji je važno spominjati se, da vsako pretiravanje česar koli prenasiti in vzbuja gabež; izpreminjati delo, izpreminjati igre je tako važno, kakor izpreminjati jedi. Igre bi torej naj bile različne glede na starost, rast in spol. Prepogosto igrati isto igro utruji in pokvari telo. Velika mnogoličnost vaj je bistvena potreba za popoln razvitek telesa kakor celote. Samo igranje brez dela je pa ravno tako škodljivo.

Za dečke primerne igre obsegajo: žoganje z nogami, cricket, telovadba, telesno urjenje, tekanje, skakanje v daljavo, skakanje na višino, skakljanje, veslanje, plavanje, drsanje, racquets, petorica, lawn tennis, križ, golf, hockey, baseball, metanje, borjenje, pestenje, kolesarjenje, vojaško vežbanje, streljanje, šotorjenje, ročna dela, izleti v prirodo, vrtnarstvo, godba, umetnost, risanje. Vsak otrok posebno rad ima to ali ono igro, drugih pa ne mara; zato mora biti dovoljeno, da si izbirajo izmed določenih iger.

Večina mojih opomb lahko služi obema spoloma. Ali na konec moram naglašati, da se posebno ozira na posebno zanemarjena dekleta; kajti njihova vzgoja je posebno zanemarjena načeloma. Dekletu je treba iste vzgoje in vežbanja kakor dečku, to prepričanje pa se še le začne razširjati. Največja pomanjkljivost po dekliških učiliščih je skrajno zanemarjanje telesne

vzoje; vendar pa ji gre večji pomen ko duševni vzgoji, če hočemo doseči razvitek krepke, delavne, zdrave, močne ženske; in vendar se nihče ne potrudi, da se to doseže tekom tistih let, v katerih se to edino da doseči, to se pravi za časa rasti in razvitka. Če pa se oziramo na nauke, ki jih podaja fiziologija, je vežbanje dekletom še neobhodneje potrebno za razvitek ko dečkom. Pomanjkanje rednega vsakdanjega zadostnega vežbanja jemlje dekletom veselost, jih stori malomarne in bledolične, jim skrivi hrbtišča, stori, da se jim pri hoji vdirajo kolena, da hodijo na značilni nelep način. Boljša telesna vzgoja bi tudi izdatno preprečila zdražljivost deklet, ki pačijo vsestransko enolično naravo.

Dekletom se mora viliti v dušo prepričanje, da je njihova dolžnost, gledati tudi na telesno krepkost. Poučiti jih je, da morajo biti krepke, brhke in naravne, ne pa plodovi umetnosti. Ali te telesne popolnosti ne pridobiš, če zamudiš leta rasti in razvitka, in pridobivajo jo telesne vaje, ki pa ne smejo biti naloge v gibanju, nego morajo biti igre in zabave. Tako vežbanje razvija mišice, razvija krepko rast tkanin in možgan, in zlasti krepk značaj, ki tako lepo diči ženske.

Da se pa vrši potrebna telesna vzgôja deklet, je neobhodno potrebno:

1. Da imajo vsa dekliška učilišča igrališče. 2. Da se določi za igre potreben čas po dne. 3. Da se ustroje vaje in igre, katerim je dati toliko mnogoličnost, kolikor mogoče, pri določanju okvira pa zlasti ozirati se na žensko telesno posebnost.

Notri do popolnega telesnega razvitka naj so igre za dečke in dekleta iste, po tej dobi pa naj stopijo pri dekletih mirneje vaje.

Ne sme se prezreti pri odbiranju iger, da je med dekleti in dečki telesna razlika; primerno tej je izbirati igre.

Dekletom najbolj primerne igre so: hoja, dirjanje, skakljanje, zibanje (nihanje), skakanje, plesanje, telovadba na orodju, ježa, plavanje, drsanje, kolesarjenje, veslanje, cricket, racquets, petorica, tennis, križ, golf, hockey, ringoal, croquet, baseball, battle-dore and shuttle-cock, vrtnarstvo, izleti v naravo, godba, umetnost.

Če se take vaje vršijo verno, ne bo treba posebnega uka, kako je dekletom hoditi in se vesti; kajti krepke in gibčne mišice bodo same podelile lehkost in mičnost; tako bi ženska oblika pridobila na moči in stalnosti.

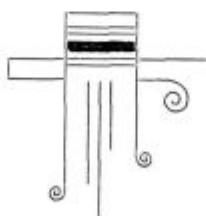
Vzgoja deklic v rasti se ne sme vršiti na škodo materinstvu; ni nam treba natlačenih glav, nego krepkih lepo vzraslih teles, prilagojenih njihovi naravni nalogi. Za dekle ni delokroga nad krepkosti matere. Če bi se učiteljstvo in stariši bolj zavedali svojih dolžnostij in gledali pri vzgoji bolj na urjenje dekleta na blagodejno delovanje hišne gospodinje, koliko bi se storilo za srečo.

Če je dekletu namenjena višja vzgoja, mora telesna vzgoja imeti vendar prednost pred bistrenjem razuma. Le po tem potu je priti do na-

mena brez škode; kajti previsoko izurjene duševne zmožnosti se pridobivajo le na škodo fiziološkiemu razvoju; to pa povzroči ženskemu stroju večjo ali manjšo škodo.

Pregled.

1. Vežbanje telesnih zmožnostij je za blagor otrok pomenljivo kakor urjenje duševnih sil.
2. Razvijanje teh zmožnostij je mogoče le v otroški dobi.
3. Telesna vzgoja pospešuje ustvarjanje značaja.
4. Igrališča so pri vzgoji otrok tako neobhodno potrebna kakor šolske sobe.
5. Namen telesne vzgoje je otroku pospeševati rast in razvitek duha in telesa.
6. Kako je porabiti ure, ki niso odmerjene šolskemu pouku, je predmet šolske uredbe.
7. Telesna vzgoja otrok bi morala biti v prvi vrsti odpočitek, ki ga dajejo igre, še le v drugi vrsti telesno vežbanje in telovadba.
8. Telesna kakovost zaroda je odvisna od telesne vzgoje sedanjega rodu.
9. Telesna vzgoja se ustroji podobno duševni vzgoji.
10. Telesno izkušanje otrok se zajemlja iz izkušnje.
11. Tehnica in mere najvestneje pričate, ali se godi deci dobro v dobi njihovega vzgajanja.
12. Primerne obleke je treba pri igri.
13. Dečkom primerne igre.
14. Dekletom primerne igre.
15. Vzgoja deklet naj meri na ustvarjanje dobrih hišnih gospodinj.



KAKO OBRAVNAVAJMO RAZNA BERILA, DA JIH DOBRO RAZUMEJO OTROCI IN SI OSVOJE NJIH VSEBINO ZA ŽIVLJENJE?

(KONF. POROČILO.)

RUD. HORVAT.



poročilu c. kr. deželnega šol. sveta kranjskega o nadzorovanju ljudskih šol v š. letu 1902./1903. čitamo na nekem mestu v originalu sledeče: «Im Allgemeinen macht sich an vielen Schulen in allen Unterrichtsgegenständen oft ein gedankenloser Mechanismus breit und wird die Veranschaulichung, die denkende Mitbeschäftigung der ganzen Klasse, die Anleitung der Schüler zu selbständiger Arbeit, die richtige Anwendung

des Abteilungsunterrichtes, die Berücksichtigung des praktischen Lebens vermießt, zu große Hilfsbereitschaft der Lehrer beobachtet, und die Regel non multa, sed multum nicht befolgt.» In še na drugem mestu: «gelesen wird in den oberen Klassen (Abteilungen) geläufig und deutlich, aber oft mit zu wenig Verständnis. Die freie Wiedergabe des Gelesenen wird häufig zu wenig geübt.» — Tako poročilo, iz katerega tudi spoznamo skoraj večinoma glavne hibe, ki jih je treba odpraviti pri obravnavi beril in je torej opravičeno, da danes nekoliko natančneje premišljujemo, kako je treba postopati učitelju pri obravnavi raznih beril, da postanejo ista popolna duševna last šolske mladine ter da imajo od njih tudi kaj haska zlasti za praktično življenje, po čemer stremi vse novodobno šolstvo. — Kakor je splošno znano smo imeli v dosedanjih naših čitankah dvoje vrst beril: 1. etiške in estetiške vsebine, to so taka, ki imajo namen, vplivati na srce in vzgojo vobče in 2. realna berila, ki nudijo otrokom razne vednosti iz zemljepisja, zgodovine, prirodoznanstva in prirodoslovja. Prvi pogoj, da bodo imeli otroci kaj dobička od beril je, da jih metodično pravilno obravnavamo. Kakor je pri vsakem opravilu potreben nekak načrt, tem važnejše je, da ga imamo tudi pri pouku. V najnovejšem času je stopila v ospredje metoda peterih formalnih stopenj, ki se naj po njih poučujejo vsi šolski predmeti torej tudi obravnavajo berila. Res je, da se je vnela huda borba proti vpeljavi teh stopenj in včasih tudi zelo opravičeno, ker se po njih le prerado zaide v nekako šablono, ki vpliva tako duhomorno na ves pouk, a vzlic temu trdim iz svoje lastne skušnje, da se s previdnim uporabljevanjem formalnih stopenj kakor jih razlaga ravnatelj Schreiner, doseže lahko prav lepe, da izvrstne uspehe.

Zato sem si za današnji referat začrtal pot za obravnavo beril tudi petere formalne stopnje v prepričanju, da se s pomočjo teh najboljše zadosti zadači, ki je obsežena v nadpisu tega referata. Opomnim pa še, da se vseh 5 stopenj nikakor ne da uporabiti pri vsakem berilu; katera se imajo izpustiti je pripuščeno mislečemu učitelju. Temelj vsega pouka je — kakor je že trdil Pestalozzi — nazor, konečni dobri uspeh pa zavisi od temeljite priprave učiteljeve. — Učna pot pri obravnavi beril je: 1. Priprava in napoved, to je nekak uvod, ki ž njim učitelj napeljuje otroke, da z zanimanjem pričakujejo, o čem hoče predavati. ob enem pa jim poda kratko stvarno podlago za boljše razumevanje vsebine dotičnega berila. Priprava se mora naslanjati na že znane otrokove predstave; to se pa lahko zgodi tudi na ta način, da se otroke opomni na vsebino že prej obravnavanega berila.

Stvarna podlaga pri realnih berilih se poda v predidóči uri, ki je namenjena za tak predmet ter se taista pred obravnavo beril le prav na kratko ponovi. — Pridemo k drugi stopnji: podavanje snovi. To se zgodi s pripovedovanjem vsebine ali pa z vzornim čitanjem učiteljevim. Pri liričnih pesmicah naj se izpusti pripovedovanje v nevezani besedi in učitelj predavaj na pamet, pri čemer mora paziti najbolj na pravo naglaševanje. Sploh si je pa treba zapomniti za pripovedovanje zlasti to: 1. učitelj si mora z vestno pripravo osvojiti popolnoma vsebino berila; 2. premisli naj natančno kaj hoče doseči ž njo; 3. napravi se dispozicija in s spremembo glasu ali kratkim presledkom naznani nov oddelek; 4. da vzbudi učitelj v otrocih potrební občutek, mora dobro ločiti osebe in dejanja po njih nravni vrednosti in nevrednosti in 5. pripoveduje naj v kratkih stavkih ter izpusti vse, kar ne spada strogo k stvari. Za pripovedovanjem pride čitanje učiteljevo, seveda — kakor že omenjeno — vseskozi uzorno in primerno dotičnemu berilu. Med tem čitajo otroci tiho za učiteljem. Na to berejo učenci, najprej boljši; pri pouku z oddelki pa ukaže lahko učitelj, da otroci sami tiho čitajo sosebnó lažja berila tako n. pr. kratke povestice, basni, pravljice in pripovedke ali pa sestavke realistične vsebine, za koje se je vsestransko stvarna podlaga zadostno podala že v dotični predidóči uri. Dalje se more tudi kazati, da katero berilo otroci sami doma preberejo in za dokaz, da so to storili, učitelj lahko naslednji dan od njih zahteva, da mu povejo na kratko vsebino, to pa zopet le od najlažjih berilnih sestavkov. Pri težjih in daljših berilih pa mora učitelj vselej, predno zahteva od otrok, da mu prosto pripovedujejo vsebino, taisto dobro razjasniti tako, da do cela razumejo vso snov. To pa storimo, da vse berilo stavek za stavkom natanko pojasnimo. Postopanje pri razlagi bodi razvijajoče, to se pravi, učenci naj s pomočjo učiteljevo sami najdejo, kar je mogoče in celo v takih slučajih, ko ne doznajo sami vsega, naj se jim ne krati veselja, kakor da ne bi bili po-

iskali sami: »zakaj ničesar nimamo sigurneje in trajneje v svoji lasti, nič ne more bolj sprožiti naše volje, kakor to, kar smo našli s svojo močjo, kar smo si priborili sami.«

Da razjasnimo nerazumljive besede, smemo se posluževati tudi takih izrazov, ki se nahajajo v narečju dotičnega kraja, če so tudi tujke, saj se na ta način te najlažje odpravijo in nadomestijo z boljšimi in lepšimi slovenskimi; zato pa je dolžnost vsakega učitelja, da se čim najprej seznaní z dotičnim narečjem. Obenem z razlaganjem pa se napeljuje otroke, da zamenjujejo nekatere besede s sinonimnimi to je takimi, ki so enakega pomena. Na ta način si pridobijo učenci velik besedni zaklad, ki jim dobro služi pri spisnih vajah, da ne rabijo vedno enih in istih izrazov. V višjih razredih (oddelkih) pa se naj vadi otroke cele stavke oziroma tudi odstavke izpreminjavati ali krajševati, kar bode k razumevanju berila gotovo mnogo pripomoglo, obenem pa se porabijo lahko za kakšno spisovniško nalogo. Nikakor pa ni priporočljivo, da bi se na tej stopnji, to je pri razlagi berila, vadila tudi slovnica, ker bi se s tem otroci preveč odvajali od glavnega namena razlage, namreč od pravega razumevanja berila.

Kako pa postopajmo, da navadimo otroke vsebino prosto in dobro pripovedovati?

Pri pesmicah postopamo od kitice do kitice in s primernimi vprašanji zahtevajmo, da povejo otroci vsebino posameznih kitic. Če pa ni učenca, ki bi to zmožel — kar se prav pogostokrat zgodi v nižjih razredih — tedaj pove učitelj vsebino 1 kitice sam, otroci pa jo ponové. Da morajo odgovarjati in govoriti v celih stavkih, to je menda samoobsebi umljivo. Pri daljših berilih pa je potrebno, da se jih razdeli v krajše odstavke, ki spadajo logično skupaj. Da si pa otroci tembolj osvojé vsebino je prav, da zapisuje učitelj vodilne besede sproti pri vsakem odstavku na tablo ter potem pripovedujejo s pomočjo teh besed dotično povest, basen ali kaj enacega. Naposled pa se lahko zbríšejo tudi te besede in otroci ponavljajo vsebino brez vsake pomoči. Zapomniti si je pri tem zlasti to, da učitelj absolutno ne segaj v pripovedovanje učenčevo, ampak pusti naj, da izreče ta svoje misli brez zadržka in sicer tudi tedaj, ko pove kaj napačnega ali ako česa pozabi. Še-le, ko je končal, pokličimo ves razred, da popravi, kar ni bilo prav in dopolni kar se je izpustilo.

Ko se je tako vsestransko pojasnilo berilo, preidemo še-le k tretji stopnji »uglabljanje ali druženje«, pri kateri točki je naloga učiteljeva, da spozna s primernimi vprašanji, ali so razumeli otroci popolnoma vsebino. Določí se dalje kraj in čas dejanja, označijo se delujoče osebe po njih vrednosti in nevrednosti ter opozori otroke na oblikovne posebnosti, tako n. pr. manjšalne, sestavljene in izpeljane besede. Konečno se s pomočjo učiteljevo še razporedi vsebina, to je, napravi se dispozicija. S tem je končana tretja

stopnja učne poti ter prestopimo lahko k 4. «povzetek ali jedro», ki je pri etiških berilih kak nauk ali splošna resnica, katero morajo poiskati s pomočjo učiteljevo otroci sami in se jim utrdi za življenje z znanim rekom ali pregovorom. Pri realnih berilih je povzetek n. pr. pri prirodoznanstvu opozoritev na korist ali škodo živali, rastlin in rudnin ali opomin, da varujejo koristne živali, pokončujejo pa škodljive. V prirodoslovju se povzame dotični prirodoslovni zakon. Iz zemljepisnega berila si zapomni otrok, kar je najnujnejše potrebno. Zgodovine poglavitni namen pa je, navdušiti učence za slavno osebo in junaško delo, kakor je že trdil veliki mislec Goethe, rekoč: «das Beste was wir von der Geschichte haben ist die Begeisterung, die sie erregt».

Zdaj si oglejmo še zadnje postajo peterih formalnih stopenj, ki zahteva vajo in uporabo. Ta točka je najraznovrstnejša. Tako vplivaj pri etiških berilih učitelj na srce učenčev, napeljuj ga, da poišče s prečitanim dogodkom enake slučaje v svojem ali v svojih bližnjih življenju. Primerjajo se slično pripetljaji iz prej vzetih podobnih berilnih sestavkov, kar imenujemo učno koncentracijo, s katero zadostimo najbolj glavni zahtevi vsega znanja: *repetitio est mater studiorum*. Iz etiških beril en primer, n. pr. pri berilu «Postrežljivi deček» ponovimo lahko iz «Druzega berila» sestavek «Bodi prijazen in postrežljiv» in «Pridna Rozika» iz «Prvega berila». Vpraša se tudi lahko ali smo čitali kaj nasprotnega n. pr. v «Prvem berilu» pri sestavku «Leni Jakec» pa zopet «Pridna Rozika». Iz realnih beril se primerjajo pri zemljepisju posamezne obravnavane dežele z drugimi po njih velikosti, številu prebivalcev in drugo; iz zgodovine primerjamo dolgost časa vladanja, pri življenjepisu našega presvetlega cesarja se v višjih razredih (oddelkih) v spomin pokličejo razne črtice in dogodki, ki so se podali učencem v prejšnjih razredih (oddelkih). V prirodopisnem oddelku «Tretjega berila» se nahajata sestavka «Netopir» in «Jež», pri kateri priliki spomnimo otroke na veliko škodo, ki jo večinoma napravljajo žuželke. Kadar obravnavamo v «Tretjem berilu» sestavek o «Človeškem telesu» ali o «Zdravju» je primerno, da ponovimo iz «Druzega berila» sestavke «Zdravi udje», «Čuti», pesmici, «Kaj imam?» in «Zdihljaji slepca», iz «Prvega berila» pa «Dobra večerja» in «Mrzli studenec». Prirodoslovno berilo «Razširjanje toplote» nas napelje, da ponavljamo o kovinah in zlatinah, o njih pridobitvi in porabi. Pri sestavku o «Elektriki» se spominjamo raznih padavin, kako nastajajo iste, njih korist in škoda. Opozori pa se otroke tudi, kako se imajo vesti o hudi uri in obenem ponovita berili: 115. Nevihta in 116. Strela iz «Druzega berila». — Prvi pogoj za dobro izvedenje te učne koncentracije pa je vsekako ta, da učitelj do cela pozna vse čitanke, ki se rabijo na njegovi šoli; posebno pa je to potrebno za onega, ki deluje v višjem razredu. Poučiti se mora iz «Tednikov» nižjih razredov (oddelkov) tudi, katera berila so se prej obravnavala.

Pri zadnji stopnji je omeniti še dalje uporabo govornih vaj, ki obstojijo v tem, da vadi učitelj otroke berila kurzorno brati; to je tako čitanje, pri katerem se pazi najbolj na pravo naglaševanje. Čim nižji razred (oddelek) je, tem počasneje je treba pri tem postopati in učitelj mora mnogo potrpeti, da doseže zaželjeni smoter. Ako nastopajo v berilu dve ali več oseb je posebno priporočati, da se ukaže raznim otrokom čitati govore posameznih oseb, kar mnogo pripomore še k boljšemu razumevanju dotičnega sestavka. Prav malo ali celo nič pa naj se ne čita v zboru zlasti v višjih razredih (oddelkih), ker se s takim branjem kaj lahko zaide v čisto mehanično čitanje brez ozira na vsebino.¹

Dobro pa mora paziti učitelj, da vsi otroci pozorno sledijo branju. Eventualne napake naj popravijo učenci sami, le v najskrajnejem slučaju, če nikogar ni, ki bi jih bil zapazil, naj popravi učitelj sam. Seveda se ne sme ustavljati čitajočega sredi stavka, če je tudi napako bral. Da se prisili učence k tem večji pazljivosti, poklicati mora učitelj zlasti nemirnežc, večkrat zaporedoma, toda zopet ne sredi stavka. Pravilo je, da se pozove družega k nadaljevanju še-le po logično skupaj spadajočem odstavku.

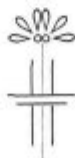
Za govornimi pridejo na vrsto spisne vaje, za katere smo otroke pripravili nekoliko že pri 2. stopnji namreč izprememba v sinonimsko-stilistiškem oziru. Berila se izpremene v jezikovni obliki, zamenjajo se besede s takimi, ki so enakega pomena, okrajšujejo se posamezni odstavki in spreminjajo se nekatere pesmi v nevezano besedo. Na podlagi prozaičnih beril se vadi slovnica, kolikor se iste rabi za pravilni govor in pravopis. Porabimo pa primerna berila lahko tudi za diktat poleg pisem. Omenjeno bodi pri ti priliki tudi to, da narekuj učitelj v najvišjem razredu (oddelku) v narečju dotičnega kraja, ker le na ta način mu bo mogoče spoznati, ali bodo mogli učenci književno pravilno napisati navadno pismo, ki ga jim narekujeta doma oče ali mati, katera pa gotove ne govorita pismenega jezika.

Konečno naj se učijo otroci mnoga berila, sosebno pesmi klasiške vrednosti na pamet. Tako učenje pomnoži besedni zaklad in izurjenost v jeziku, vadi in krepí spomin, oplemenituje srce in vzbuja čut za lepoto materinščine. Na pamet se morajo učiti otroci doma. Kako pa naj to storijo, dolžan je učitelj jih v šoli opozoriti namreč, da se ne smejo učiti od besede do besede, ali od vrstice do vrstice torej mehanično, ampak po logični razporedbi. V šoli prednašajo otroci pesmi pred vsem razredom in tudi s potrebnimi kretnjami glave in rok, kar jim najprej pokaže učitelj sam. Naučene sestavke potem pridno ponavljamo, toda ne samo istih, ki so se

¹ V tej točki se z g. poročevalcem nikakor ne zlagamo.

jih naučili v tekočem šolskem letu, ampak tudi iz prejšnjih let naučene. Najboljše naj vzamejo učenci seboj v življenje.

S tem smo si vsestransko ogledali, kako je treba obravnavati berila po peterih formalnih stopnjah, da otroci njih vsebino razumejo in si jo dobro zapomnijo. Pridejati pa mi je še nekaj splošnih opomb o času, kedaj naj se obravnavajo posamezni berilni sestavki, da bodo tem intenzivneje vplivali na dušo učenčev. Da se obravnavaj berilo o pomladi, cveticah in enakem spomladi, to je gotovo vsakomur jasno. Učitelj si mora zato v ta namen napraviti splošen pregled že pred pričetkom šol. leta, da razvrsti berila po 4 letnih časih. Nekateri sestavki se pa ravnaajo zopet po drugih prilikah; tako je n. pr. za obravnavo berila «Troji prijatelji» v «Drugem» in «Na grobeh» v «Tretjem berilu» najprimernejši čas tisti dan po prazniku «Vseh vernih duš» ali ob smrti katerega izmed součencev; berilo «Prva skrb» je najbolje obravnavati v začetku šolskega leta. Zlasti pa zavisi dober uspeh obravnavanja realnih beril od pravega razvrščenja po letnih časih, seveda posebej tudi še od prave in vsestranske uporabe učil, ki naj se ne rabijo samo v urah odločenih za realni pouk, temveč enako tudi pri čitanju realnega berila. Včasih pa ne zadostujejo tudi učila za pravo razumevanje kakšnega realnega berila, ker so n. pr. taista premajhna; tedaj mora seči učitelj po kredu, da učencem v povečani podobi na šolski tabli pojasni obravnavani predmet; zato je opravičena trditev nemškega metodika, ki pravi: «Eine leere Schultafel nach einer Naturgeschichtsstunde weist auf eine bedeutende Lücke im Unterrichte hin». Prav velike koristi in za pravo in dobro razumevanje posebno zemljepisnih beril so neobhodno potrebni konečno še šolski izprehodi; zato se mi vidi primerno, da zaključim svoj referat s pozivom profesorja J. Koprivnika v svoji razpravi o šolskih izprehodih: «Prirejajmo radi in često šolske izprehode, izlete in potovanja, zakaj neposredno čutno nazorovanje je naravni temelj vsega pravega spoznavanja; in človeštvo je treba navajati, da ne bo zajemalo modrosti le iz knjig, ampak tudi iz neba in zemlje, iz hrastov in bukev.» —



IZ I. MEDNARODNEGA KONGRESA ZA ŠOLSKO HIGIJENO V NORIMBERKU L. 1904.

PIŠE FR. KOCBEK IN M. J. NERAT.

(Dalje).

XVIII.



akoni o rasti z ozirom na dolgost trupla in razdelitev šolskih klopi po preiskavi 57.000 učencev na ljudskih šolah v Draždanah.

O tem je poročal Hermann Graupner, učitelj v Draždanah. Iz jako poučnih tabel je razvidno, da krivulja rasti ne kaže vzporednega razvoja moške in ženske šolske mladine, ampak se v 10. letu križa. Okoli 6. leta so bile deklice okoli 1 *cm* manjše, v 14. letu pa okoli 4 *cm* večje nego dečki. Opazilo se je tudi, da se med velikostjo telesa in duševno čvrstostjo nahaja paralelizem, ker je število repetentov povprečno zaostalo za normalno vspevajočimi za $\frac{3}{4}$ letnega dorastka. Razloček med dečki in deklicami istega šolskega leta z repetenti vred je torej tako majhen, da lahko oba spola rabita enake klopi.¹

*

Učitelj Ohlmer je po naročilu prečital spis: «Nova šolska klop, ustrezajoča higijeniškim in pedagoškimi zahtevam» od dra. Berger (Hannover). Vsa novost te klopi sestoji v tem, da se del pisalne plošče s posebnim mehanizmom odpira navzdol ter se dobi tako plus-distanca, da lahko učenec v klopi vstane.

XIX.

Sedanje ljudsko šolsko poslopje v higijeniškem oziru. To zanimivo poročilo prof. in diplom. arhitekta Karla Hinträger (iz Griesa pri Bolcanu) je bilo prečitano. Poleg že znanih stvari, da ima v to poklicana «trojica»: pedagog, arhitekt in šolski zdravnik — skupno delovati, opozarja na posameznosti, ki se nam zde uvaževanja vredne.

Šolsko poslopje naj ima na deželi največ 6, v manjših mestih 12 in v večjih 16 učnih sob, ker z drugimi sobami za učila, upravo itd. itak naraste v precejšnjo velikost.

Najvišje število učencev za 1 razred je 50.

Nadstropja naj bodo na deželi s pritličjem vred samo 2, v mestih pa 3. Prevelika poslopja imajo svoje slabosti.

¹ Ali bi ne kazalo, da bi se tudi pri nas izvršile enake preiskave?

Pri izbiranju stavbišča ima glavno besedo šolski higijeničar. Na deželi je lažje najti primeren prostor nego v mestu. Stavbišče mora biti prosto, solčno, zdravo, mirno in odstranjeno od prašnatih in prometnih cest.

Ako se pred poslopjem ne da napraviti vrt, naj se skrbi za to, da leže hodniki in stranski prostori proti cesti, učne sobe pa proti prostornemu dvorišču.

Za velikost šolskega posestva je računati na deželi 10—20 m^2 , v mestih 4—10 m^2 na vsakega učenca.

Vsako stavbišče naj bi se poprej preiskalo radi kvalitete in vodnih razmer.

Pitna voda naj se pred začetkom zidanja in pozneje vsako leto preišče v kemiškem in bakterološkem oziru.

Da so šolske sobe solčne, naj ima poslopje jugovzhodno smer.

Le v večjih mestih naj se napravijo posebne deške in dekliške šole.

Priporočati je v mestih osrednje ležoča posebna učilišča za telovadbo, ženska ročna dela, rokotvorna dela, kopanje, plavanje itd. Ta učilišča, ki so na Angleškem in v Ameriki že vpeljana, obiskujejo tudi lahko učenci okrog ležečih šol.

Pri napravi načrta za šolsko poslopje je gledati poglavitno na to, da imata od vseh strani dostop svetloba in zrak, da je poslopje pregledno in priprosto.

Posebno priporočati je enostransko zidavo, kjer ima ena stran sob, svoj hodnik; za to je treba pač daljšega stavbišča, s čim se dobi večja preglednost sob. Prostori, namenjeni v promet in počitek, naj bodo čim večji.

Hodniki, namenjeni le prometu, naj so 2,5 m široki; ako se tam shranjuje obleka, tedaj 3 m ; ako so namenjeni pa tudi za počitek pa 4 m široki.

Velika šolska poslopja imajo navadno premalo vhodov in stopnišč. Za 300 učencev naj sta poseben vhod in stopnišče, zadnje 1'40 do 1'50¹ m široko.

Da se ne zanaša prah in nesnaga v šolo, naj se pred vhomom postavijo razne primerne priprave kakor strgulje, preproge ali omaričaste ščetke.

Klobuki in obleka naj se odlaga zunaj razreda ali na hodniku, v posebnem prostoru zraven učne sobe ali v drugih primernih prostorih, s pripravami za umivanje, da se nesnažni učenci ev. lahko očedijo.

Posebni prostori, kjer bi otroci čakali na začetek pouka, se najdejo le redkoma.

Da se v odmorih šolske sobe lahko dobro prezračijo s tem, da se odpro duri in okna, naj šolski otroci gredo takrat v posebne prostore. V

¹ Po predpisu min. naredbe z dne 9. junija 1873 št. 4816 pri nas stopnišča ne smejo biti manj kakor 1,5 m široke.

slabem vremenu služijo zato pokriti prostori, v lepem pa dvorišče ali igrališča. V novih šolskih poslopih v Londonu in Newyorku porabljajo v ta namen streho.

Velike važnosti je lega stranišč. Posebna, od šolskega poslopja ležoča poslopja za stranišča, imajo nedostatke, zlasti po zimi; zato se stranišča prizidajo glavnemu poslopiju; še bolje je, ako se stranišča napravijo le v pritličju. Skrbeti je, da se stranišča posebej kurijo in prezračujejo. Za vsakih 40 dečkov in vsakih 25 deklic je računati en sedež.

Šolske kopeli se od njih vpeljave l. 1884. vedno bolj razširjajo. Priporočati je, da se škropilne kopeli (Brausebadanlagen) napravijo tudi v šolah na deželi.

Na področju kurjave in prezračevanja je opaziti velik napredek ter se dogovorno z dotičnimi strokovnjaki lahko določi primeren sistem. Vsak učenec naj dobi v vsaki uri 30 m^3 zraka.

Povsod se gleda na to, da se ne napravljajo prostori za nešolske namene (n. pr. občinske pisarne), ker ima šolsko poslopje služiti samo svojemu namenu.

Stanovanja za učitelje in sluge napraviti je v posebnih poslopih; samo na eno — in dvorazrednicah na deželi naj se dovoli, da so ista pod eno streho v šolskem poslopiju.

Zidava se izvršuje vobče po krajevnih običajih. Masivna zidava je boljša od vseh drugih.

Normalne mere šolske sobe za 50 šolskih otrok so: 9'6 m dolgost, 6'25 m širokost in 4 m visokost; tak prostor ima 60 m^2 ploskve in 240 m^3 zraka. Pri tem pride na enega otroka 1'20 m ploskve in 480 m^3 zraka.

Ne moremo se spuščati v daljne podrobnosti raznih šolskih poslopij v raznih deželah. To tiskano obširno poročilo je v «Berichtu etc» str. 433—458 ilustrovano s 40 slikami dotičnih načrtov. Kogar več zanima, naj stvar tam preuči.

*

V diskuziji o teh treh govorih meni dr. iur. A. Huber iz Züricha, da se na kongresu preveč ozira na mestne šole, premalo pa na one na deželi. Želeti bi bilo, da bi se za posamezne dežele izdelale zbirke načrtov o šolskih poslopih s proračuni, zlasti z ozirom na šole na deželi. V to svrhu naj se izvoli odbor treh udov. O tem predlogu, ki je bil le z malo večino sprejet, so govorili proti Weber iz Norimberka, Delins iz Berlina, Wingen iz Bonna, Domitrovich iz Schöneberg pri Berlinu, za dr. med. Angerer iz Weilheima. Večina govornikov je povdarjala, da je nemogoče, da bi se to vprašanje zamoglo mednarodno rešiti, kajti pri izdelovanju načrtov se je ozirati na krajevne razmere in cene.

Govorilo se je mnogo še o klopeh in šolskih stavbah z denarnega stališča ter povdarjalo, da je pri vsem napredku se ozirati na finančno

stran občine. Zato naj bi imel poleg znane «trojice» še finančni uradnik kot četrti svojo besedo.

XX.

Oskrbovanje šolskih sob z dnevno svetlobo.

O tem zelo važnem vprašanju je predaval dr. med. Maks Gruber, profesor higijene v Monakovem.

V ljudskih in srednjih šolah naj se poučuje samo pri dnevni razsvetljavi. Vsi prostori morajo biti tako razsvetljeni, da med učenčevimi opravili, ki zelo vplivajo na oči (čitanje, pisanje, risanje), lahko normalno ali z očali popravljenno oko brez težave in pri ravnem sedenju opravlja svoje delo.

Po zimi imamo v prvih urah dopoldneva in v poznih urah popoldneva premalo dnevne svetlobe; takrat bi morali vso delo, katero morajo oči v bližini opravljati, preložiti v čas med 9. uro dopoldne in 3. uro popoldne.

V mnogih krajih na severu, v dimastih velikih mestih in industrijalnih krajih je mnogokrat taka megla, da ne zadostuje dnevna svetloba niti opoldne. Tu naj bi se smela razporedba učnih ur po potrebi premikati.

Za razsvetlavo je važen kraj, kjer svetloba vpada. Najboljša je svetloba od zgoraj, kar je možno napraviti le na pritličnih šolah ali v najvišjih nadstropjih. Zato dobivamo v večini šol svetlobo le visoko od strani. V vzorec temu nam je lahko slikarjev atelir, iz česar še sklepamo, da je lega oken proti severu najboljša.

Povsod je skrbeti, da se neposredni solčni žarki oslepijo s tako imenovanim ornamentnim steklom, ki pa razsvetlavo precej znižajo; zato ni vedno porabno.

Zagrinjala so najboljša bele ali svetlorumene barve. Napravljena naj so tako, da se dado premikati tudi od spodaj navzgor in obratno; s tem lahko poljubni del okna zakrijemo.

Govornik nikakor ne zahteva da bi šolska soba smela imeti okna samo na eni strani, ampak celo dobro je, ako svetloba prihaja od več strani; le med šolskim poukom morajo vsa druga okna razen onih v levi steni biti oslepljena.

Le tisti prostori so dobro razsvetljeni, ki dobivajo svetlobo neposredno z nebeškega svoda ali od oblakov, ki ga zakrivajo. Ta kos neba pa mora imeti gotovo minimalno velikost.

Določevanje iste je praktično izvanredne važnosti.

Javal, ki je prvi to spoznal, je določil, da mora vsak učenec raz svojega sedeža videti kos neba, ki meri od zgornjega roba okna navpično navzdol vsaj 30 cm.

Foerster je izrazil to velikost s kotnim merilom. On potegne od učenčevega prostora premo črto do zgornjega roba okna, drugo premo črto pa v isti ravani do spodnje meje vidljivega kosa neba: ta kot imenuje «Oeffnungswinkel», ki mora meriti vsaj 5° s tem predpogojem, da znaša največja elevacija $25 - 27^{\circ}$.

Najnatančnejše se zmeri razsvetljujoči kos neba s «prostornim kotnim merilom» (Raumwinkelmesser). H. Cohn je po mnogih meritvah našel, da pod pogojem navpičnega vpada svetlobnih trakov mora prostor (Arbeitsplatz) dobivati svetlobo od najmanj 50 kvadratnih stopinj nebesnega svoda, da je vedno dovoljno razsvetljen. S pomočjo omenjenega «prostornega kota» se ob priliki zidanja novega šolskega poslopja da preračunati, kako bodo posamezni sedeži razsvetljeni.

Gotschlich je objavil v 12. zvezku «Klinisches Jahrbuch» razpravo «Die Tageslichtmessung in Schulen», kjer uvažuje prostorni kot kot merodajno velikost za razsvetljenje sedeža, meni pa, da razen odpiralnega kota in največje elevacije ni potreba meriti še širokostnega kota; pri tem računanju pa se ne dobe popolnoma zanesljivi podatki, kakor je izračunil dr. Gruber in pojasnil s slikami.

Za dobro razsvetljavo morajo biti okna čim možno široka. Šolske sobe ne smejo biti širje nego 6 m ali pravilneje: najbolj notranji sedeži ne smejo biti od okna bolj oddaljeni kakor 4,5 — 5 m.

Svetloba naj pada od leve strani. V levi steni se naj napravijo 4 okna tako široka, kakor je to konstruktivno sploh mogoče. Zgornji robovi oken naj tvorijo premo črto; velika neumnost je torej delati svode na oknih, ker zapremo pot dragoceni nebesni svetlobi. Zgornji rob oken naj sega pod strop. Okvirji oken naj so tako napravljeni, da nikjer ne zapirajo svetlobe. Zgornji del okna naj ima zaklopnico (Klappflügel).

Doprnsni zid pri oknu naj sega visoko, 1,2 do 1,5 m nad podom.

Da se dobi dobra razsvetljava na malem stavbišču, naj se visokost nadsrtopja oziroma oken zviša, posebno v pritličju. Vsak centimeter visokosti v zgornjem robu oken (Fensterschutzhöhe) več ali manj je važen. Ravno take važnosti je visokost klopi. Zato tudi ni vseeno, ali so v pritličju mlajši ali starejši razredi nastanjeni. Za mlajše otroke so nižje klopi, kar je tu posebne važnosti.

Visokost pritličja naj ne znaša nad 5 m, ker bi bilo težko razred enakomerno razgreti; tudi govoriti je težko. V takem slučaju se pod vzdigne višje nego je zunanji nivô, ter se dobi «souterrain» za razne namene. Vsekakor je večja višina za razsvetljavo važnejša.

Ako navržemo vprašanje, po katerih načelih je preiskati in popraviti že stoječa šolska poslopja, tedaj je najvažnejše, da določimo velikost prostornega kota. Če se ne vidi od vsakega sedeža v razredu 50 kvadratnih stopinj neba, potem moremo s prezidanjem dobiti dotični prostorni kot. S pomočjo travverz lahko okna razširimo in zgornje robove oken zvišamo. Včasih se posekajo bližnja drevesa, poderejo poslopja ali samo nadstropja, ki zadržujejo vpadanje svetlobe; včasih lahko preložimo razrede v prvo nadstropje oziroma pritličnim hišam nastavimo nadstropja.

Ako prezidavanje ni možno, si po nekod pomagajo z «Luxferprismen», kar pa je precej draga stvar. Nekoliko se da odpomagati z odbijajočo se svetlobo, da stene in strop pobelimo s svetlimi barvami in sicer pogosto, ali pri oknih napravimo reflektore.

Dobro bi bilo, da bi se v vsakem razredu natančno določili sedeži z ozirom na potrebno razsvetljavo; neprimerni sedeži naj bi ostali prazni. (S tem bi se najložje dosegla odprava pomanjkljivih razredov ali šolskih poslopij. Poroč.) Učitelji bi morali večkrat preiskati posamezne sedeže, zlasti v slučajih, ko se jim dozdevajo pretemni. Zato bi morali imeti primerne in priproste aparate, za kar so najboljši «fotometri»; med temi je prvi Weberjev «Michglasphotometer», ali je predrag, drugi ceneji pa so nenatančni.

V določevanje slabih sedežev nam lahko služijo poskušnje v čitanju, ako učenci razmerno enako dobro čitajo. Opazuje še hitrost čitanja, oziroma štejejo se pogreški. Zelo dober je Chonov «Lichtprüfer», ki pa je še predrag in prekompliciran.

Zanimiva so opazovanja glede bistrovidnosti otrok. Katz je preiskal 86 učenk, izmed katerih je imelo popolnoma bister vid 5 učenk, pri 1—2 meterski sveči, 29 pri 2—4 met. sveči in 31 pri 4—6 met. sveči.

V tem smo že našli zadnje sredstvo, kako si nam je pomagati s slabo razsvetljenimi sedeži, namreč da iste odkažemo onim učencem, ki imajo pri manjši razsvetljavi še bister vid.

Važna naloga šolskih zdravnikov je, da natančno preiščejo bistrovidnost učencev in na to določijo primerne sedeže. (Dalje.)

KNJIŽEVNO POROČILO.

NOVOSTI.

Josip Freuensfeld-Ráđinski, Zvezde ugašajo... Pesmi. Uredila Fran Cvetko in Vekoslav Spindler. 1905. Založil Fran Cvetko, učitelj pri Sv. Andražu v Slov. goricah. — 8^o, 140 str., cena 1 K 80 v, s pošto 1 K 90 v. (Knjiga se naročuje pri založniku in pri Schwetnerju v Ljubljani.)

«Slovenski svet, ti si krasan, ti poln nebeške si milote! . . .» Ni res, te verze poznate, samo ne znate, kdo jih je zložil! V pričujoči knjigi jih čitate in sicer na str. 94.; Freuensfeldovi so, a uglasbeni so postali last vseh tistih, ki pojo ali radi poslušajo petje.

«Moderni» dakako se morebiti ne bodo zdeli onim, ki liriki dovoljujejo vsa čustva, samo rodoljubnih ne, kakor da bi ta čustva ne mogla biti baš tako istinita in pristna kakor vsa druga.

Pri Freuensfeldu so brezdvomno pristna, prav kakor njegova ljubezen do deve in matere, ki sta mu tudi predmet poezije. Kako bi tudi ne bila! Saj so se mu porodila ob pogledu po tistih lozoslavskih slovenskih gričih, ki se širijo od Maribora do Ljutomera, ovenčani z vinsko trto, posuti z vinskimi hrami, po Slovenskih goricah. Varaždinska račinna, Dravska dolina, Medjimurje in Mursko polje, to je vidik, vreden pesniškega duha. Najlepše ga je proslavil pesnik jeruzalemski Stanko Vraz, a v najnovejši dobi sta iz njega vzrastla M. P. Nataša in Vekoslav Spindler. Prav tam, čisto ob Muri je živel in pesnil naš Josip Rádinski.

Dvanajst let je že preteklo, odkar ga je zasula lopata. Davno že njega objema mrzla smrt, a mi čitamo v njegovih pesmih, da je tudi on nekdanj bil «v valovih življenja».

Umril je v zlati Pragi, jedva 32 let star. Kar čitamo v pričujoči knjigi, to so njegovi prvenci in sicer — o dveh tretjinah to smelo rečemo — dobro uspeli. Prvenci so torej to samo radi časa, v kojem so nastali, ne radi svojega značaja. Ko bi Rádinskemu bilo usojeno daljše življenje, bi imeli Slovenci v njem izvrstnega liričarja, saj so že te pesmi pesniku in slovenski poeziji na čast. Ljubili bi ga vsi krogi, katerim je milina in ritmovnost Gregorčičevih verzov dražja nego teža in globina «moderne» lirike.

V dobi, ko po strujah naše literature plovejo junaki brez eneržije in moške odpornosti, se nas ugodno dojmilje trdnost Josipovega drugače liričnega značaja.

«Gorje, usojeno le meni, ni me strlo,
oko je pot življenja jasnomirno zrló . . .
Na tleh leže mi hrepenenja nade vele,
jeklenega poguma duši niso vzele . . .

Mraz požgal je vzora tudi tega krase,
nesklonjeno sem stal, četudi samcat zase . . .

Molče trpim globoko, nezacelno rano,
čeprav najteže, nosim moški jo, udano . . .»

To je programatično in spasilno. Pesnik ni mož, ki bi obupal nad domovino¹ in bi zato iskal le svoje osebne sreče; nasprotno, od zasebnih porušenih načrtov (str. 86.),

«od svojih bed obrnil je pogled ponosni
po zemlji naši, po dolinah, po bregeh»

in

«srečo svojo, — njo položil
na domovinski je oltar.» (Str. 96.)

¹ «Oj, stoj, narod, sred vihre besneče,
ne deni mi vesla obupno iz rok!» (92.)

«O ne obupaj, narod moj. . .» (93.)

Freuensfeld je bil učitelj, vzoren učitelj in voditelj slovenske dece, slovenskega naroda, svoje ožje domovine. V veliki skromnosti je pač rekel:

«Imeniten stan moj ni,
toliko da se živi»,

a v istini si je Freuensfeld s srečnimi svojstvi svojega srca in duha pridobil v trgu ljutomerskem, kjer je nazadnje služboval, neomejen ugled v vseh narodnih krogih in slojih in ga je vse imelo za voditelja ljutomerskih Slovencev. Njegovo rano smrt je globoko obžalovalo Pomurje, saj njemu ni bilo lahko najti naslednika na šolskem in narodno-vzgojnem polju.

Zaman so se ljutomerski rodoljubi trudili, da bi se njegovo truplo prepeljalo iz daljne Prage v domačo zemljo. Najlepši spomenik so mu pa sedaj njegove pesmi «Zvezde ugašajo...» Zvezde so ugašale Freuensfeldu v življenju, a z njim je nam ugasnila najsvetlejša zvezda delavnega rodoljubja...

Učiteljstvo ne zabi rado vrednih svojih drugov, ki jih je požela srepa smrt, in bo gotovo tudi pripoznavalo trud založnika učitelja g. Cvetka, svaka pokojnikovega, ki se ni zbal stroškov, ko se je lotil izdaje Freuensfeldovih pesmi.

Dr. Fran Ilešič.

Razgled.

Listek.

Učiteljica in zakon. V «Ecole nouvelle» piše Louis Carol, da postaja učiteljica, koja se omoži, večinoma žrtva svoje plače. Špekulacija nekaterih propalih eksistenc seže tako daleč, da si izberejo celo ženo za hranitelja. Pisatelj navede slučaj, da se je učiteljica vdala za občinskega pastirja. Da vzame pisarja ali navadnega kmetskega fanta je čisto navadna stvar. Pisatelj ni proti možitvi učiteljic, a želi zakonite odredbe, ki bi čuvala učiteljico, da ne postane žrtva egoizma.

Davek za železniške vozne liste je prinesel leta 1903 državi 16,430.933 K čistega dobička. Največ dehodkov izkazuje Češko (2,342.776 K); Galicija je prinesla državi 2,144.998 K, Dolnja Avstrija 9,752.750 K. — Učiteljstvo občuti precej novi davek. Ono naj bi potovalo, mnogo potovalo, a potovanje se je otežilo. Certificati se ne dajajo več tako pogostoma in tako rado. Stipendij za potovanje ni. Ko bi se samo majhen del novih državnih dohodkov porabil v to, da se osnujejo za učitelje državne potovalne podpore, koliko koristi bi imela države od tega kapitala. Koliko laglje bi preneslo učiteljstvo težave stanu, ko bi se moglo razvedriti na potovanjih.

Najbogatejši ljudje na svetu. Ljudski učitelji zapuščajo po smrti svojim dedičem velik minus. Nekateri ljudje na svetu so srečnejši. Ti zapuščajo mnogo ničel. «Figaro» je zbral imena, sto najbogatejših ljudi na zemlji. Na čelu stoji J. Beit iz Južne Afrike, ki ima premoženja 2 milijardi frankov, (Li-Hung-Čang je zapustil skoro ravnolotiko) Robinson iz Južne Afrike ima 1 $\frac{1}{2}$ milijarde, J. D. Rockefeller iz Zedinjenih Držav 1 milijardo, Waldorf Astor 800,000.000, knez Dezmidov ravnolotiko, Andrew Carnegie 500,000.000, Vanderbilt 400,000.000, W. Rockefeller uprav toliko, Jakob Astor 300,000.000, lord Rotschild v Londonu, knez Westminster, Whitney, Morgan, pariški in dunajski Rotschild, Heine iz Pariza, Jerzy Gould po 275,000.000. Največji siromaki v tej družini imajo 80 milijonov.

Umrljivost učiteljstva. Izmed aktivnih učiteljev na Dolnjem Avstrijskem jih je umrlo leta 1904 štirideset. Povprečna doba teh umrlih učiteljev je bila 42·1 leta, povprečni čas službe 22·6, vštevna službena doba 18·4 leta. Na Dunaju je umrlo 29 učiteljev, njih povprečna starost je bila 49·5 leta, povprečno število službenih let 29·8, vštevni službenih let 26·8. — Izmed upokojenih učiteljev je umrlo 23; povprečna starost poslednjih je bila 72 let, povprečna doba cele službe 44 in vštevno število let službe 40, povprečno število let v pokoju 10 let. V poslednjem desetletju je umrlo na Nižje Avstrijskem 305 aktivnih učiteljev, izmed teh 27% v starosti 20—30 let, 25% v dobi 30—40 let, 17% je doživel 40—50 let, 25% 50—60 let, 6% samo je preživel 60 let.

Proti poljubovanju rok prinaša dunajska «Medizinische Klinik» oster članek. Ako tuberkulozen človek poljubi komur roko, ostanejo bacili na koži. Dotičnik, kateremu se je izkazala ta dvomljiva čast, je s tem v veliki nevarnosti.

Koliko besed je treba človeku. Neki časnik meni da navaden deček ne uporablja nad 300 besed. Milton je v svojih nesmrtnih delih uporabil 8000 besed, Shakespeare se je vpisal v zgodovino prosvete za vselej z 10.000 besedami. To ni mnogo, ako pomislimo, da ima angleški slovar 250.000 izrazov.

Kaj bi se naj s knjigo ne delalo. «The library Journal» piše o tem: «Ne čitaj v postelji, ne zapisuj svojih misli na strani, ne zgibaj listov, ne trgaj nerazrezanih listov, ne podpisuj se v knjigo, ne veži knjigo, ki je vredna dolar, v vez za 5 dolarjev, ne oslini prstov pri obračanju, ne čitaj pri obedu, ne daj dobrih knjig slabemu knjigovezu, odprtih knjig ne polagaj na liste, pepela ne trosi na knjigo, če kadiš, sploh ne puši, če čitaš, ker to škoduje očesu, ne trgaj podob iz starih knjig ne zakrivaj obraza s knjigo, ne suši listov v knjigi, ne nameščaj polic za knjige nad pečjo ali svetilkami, ne drži knjige za eno platnico, ne kihaj v knjigo, ne trgaj belih listov v začetku ali koncu knjige, ne kupuj nepopolnih knjig, ne trgaj iz knjig listov, zemljevidov, slik itd., ne reži listov z iglami, ne puščaj knjig v predalih nočne omarice, ne meči knjige pod stol ali pod mizo, ne meči jih za svojimi otroki, ne lomi hrbtov, ne čitaj blizu peči ali blizu ognja, ne hrani knjig v vlažnem prostoru, ne puščaj jih na dežju.

Pedagoški paberki.

Šolske stavbe. «Narodni Listi» se pečajo v daljšem članku s tem velevažnim vprašanjem v življenju naše šole. Pisatelj navaja najprej dokaze za veliki napredek na tem polju v vsej deželi. Saj je znano, da se ponašajo danes vasi s šolskimi stavbami, kakršnih si pred pedesetimi leti v velikih mestih zaman iskal. V mestih so nastale prave šolske kasarne za 2000 in več učencev. Na vnanji okras teh stavb se je mnogo izdalo, če tudi se je premalo gledalo na narodni slog in njega uporabo pri teh zgradbah. — Pisatelj meni, da so te velikanske stavbe zelo pripomogle šoli do ugleda. Danes šola ne potrebuje več vnanjih pripomočkov, da se oživi in širi njen ugled. Velika masa naroda sama čuti živo potrebo šole, dobre šole. Higijena v šoli se vedno bolj povdaja, in ta higijena je nasprotna velikim šolskim kasarnam. Ideal današnje šole je pisatelju tale: Na velikem prostoru sredi velikih nasadov dreves in cvetic se zgradi več malih, higijeniškim zahtevam popolnoma odgovarjajočih stavb. Zrak, svetloba, čistost, prostost, te činjenice, tako važne v novodobni šoli, so samo s takšnimi stavbami dosežne. Ta majhna poslopja se imajo umetniški zgraditi. Ni dovolj da notranjost šole razvija po svojem okrasu čut za umetnost v otroku, vsa šolska zgradba kot celota ima s svojo vnanostjo, s slogom, s svojo okolico pomagati pri vzbujanju umetniškega okusa.

Nasledki pomanjkanja učiteljev. Norveška vlada je odredila, da se smejo sprejemati v drugi razred učiteljskih seminarjev podčastniki brez posebne skušnje. Daleč je prispela Norveška, ako si upa pred svet s takšno naredbo, ki bije učiteljskemu zvanju tako v obraz. Sicer je tudi določba naših zakonov, da smejo osebe, ki so učile tri leta na ljudski šoli, brez zrelostnega izpita pred izpitno komisijo za usposobljene, jako čudna.

Tečaji za moderno risanje se uprizarjajo v vseh deželah naše države. A povsod z istimi pogoji: učiteljstvo ne dobi dopusta in ne prejme denarnih podpor za obisk teh tečajev. Tako ostaja ta sicer hvalevredna ustanova za maso učiteljstva brezpomembna. Uboga učiteljska para na deželi ima jedva toliko, da prehrani sebe in rodbino, zraven tega pa glej še tega ne dovolijo, da bi mogla napredovati in tako se pripravljati za bolj bodočnost. Tečaji sami pa ostanejo prazni, ker se jih more udeleževati pičlo število učiteljev. In koliko jih ima res talent za risanje? — Več širokosti je treba birokratski duši!

Telesna vzgoja mladine. O tem vrašanju piše K. Tver v Češki Reviji: «V poslednji dobi se zanimajo šolske oblasti za telesno vzgojo mladine. Praga je imenovala šest šolskih zdravnikov, ki bi naj čuvali nad zdravjem učencev. Kako bodo izpolnjevali svojo težko nalogo, nam pokaže najbližja bodočnost. Drugod se za zdravstveni nadzor ne stori mnogo; zdravnik pride v šolo, ako se je pojavila v mestu epidemija, vse kar stori, obstoji v tem, da zapre vso šolo ali nekoliko razredov. Takšen obisk se konča v par minutah in zdravstveno poročilo popolnoma prepriča urade, da je zdravnik storil svojo dolžnost. Sicer pa uradi v tej stvari niso bogve kako skrbni; za zdravnika niso imeli izdatkov in zato se od njega ne more mnogo zahtevati. In vendar bi bilo treba poskrbeti, da se omejijo prsne bolezni, da se prične bojevati zoper kajenje mladine, da se opazujejo in lečijo nervozni otroci, malokrvni otroci, skrofulozni, otroci alkoholikov, epileptikov, kratkovidni otroci itd. V najvišjem razredu meščanske šole bi bilo uspešno, ko bi zdravnik poučeval v telovadnih urah o vsem, kar je za življenje potrebno in če bi opozoril učence v anatomschem muzeju na potrebo čistega življenja. Vem, da je to težka naloga obzirom na mladost poslušalcev. Zato bi bilo še bolje poučevati učence nadaljevalnih in srednjih šol, o boleznih, ki ljudstvo uničujejo in ponižujejo. Potomci naši se bodo čudili dejstvu, da se je naša šola sramovala poučevati dvajestletne mladeniče in dekleta o grozних nasledkih spolnih bolezni, da jih je pustila poginiti, da niti npravno niti higijeniški ni dovolj za nje storila. Mari misli kdo, da je šola mladeniča obvarovala pred grehom, če je o njem molčala? — Zdravniki, v šolo! Tam imate pri učiteljih svoje mesto, in sicer ne samo pri malih, ampak pri vseh učencih. Povsod je dosti dela».

Začetek pouka. V «Nineteenth Century» piše Kata Buthurst, da do 6. leta v zabaviščih ne bi smel otrok dobiti v roke niti knjige, niti ploščice, pouk bi smel trajati samo 1 uro, do 7. leta samo 2 uri, do 8. leta samo 3 ure. Do osmega leta naj bi se otrok samo zabaval v šoli. Vsi razredi do osmega leta naj bi bili v rokah učiteljic.

Učiteljstvo in vseučilišče. Profesor marburške univerze, Pavel Natorp, pisec zelo znanega dela «Socijalna pedagogika», piše v dnevniku «Frankfurter Zeitung» o temi «Filozofija pri izpitih». V tem članku se ozira tudi na vseučiliščno naobrazbo učiteljstva. Avtor meni: «Kakor se mi vidi, je skrajni čas, da se odpre vseučilišče učiteljem. Bojujte se za univerzo, ne samo za specialna proučavanja, ampak radi razširjenja svojega splošnega znanja in napredovanja do vede, in končno do filozofije. Filozofski temelji religije, zgodovine, jezikoslovja in literature, matematike in prirodnih znanosti, to je, kar iščejo na vseučilišču, ker se jim to v učiteljiščih

ni nujalo». Natorp hvali učiteljev prizadevanja za višjo naobrazbo; temu nasproti pogrša takšno željo pogostoma pri učiteljih srednjih šol, vsled česar se poslednjemu narodno učiteljstvo priporoča kot vzor. Srednješolski učitelji naj bi v naobrazbi ne stali za učitelji vaških šol.

Slabosti otrok. «La Revue» prinaša članek iz peresa Pavla Lombrosa «La diplomatie des enfants». V tem članku dokazuje, da so duševne napake otrok mnogo manje resne nego se navadno misli. Laž, egoizem, nepravilnost itd. pri otrokih še niso znakovi pokvarjenosti. Tudi morala se mora razviti in zato mora dete najti skozi vse našteje grehe svojo pot do plemenitega značaja. Najhujši pogrški mladih sta licemerstvo in napuh.

Šolski muzeji se nahajajo sedaj v vseh večjih mestih. V nekem učiteljskem listu čitamo zahtevo, da bi se naj ustanovil šolski muzej pri vsakem učiteljskišču, zahteva, katero moramo odobravati in podpirati. Znano je, da so učila za pouk prepotrebno sredstvo. Brez učil imamo v šoli samo jek praznih besed. Dobro bi torej bilo, ko bi učitelj dobro poznal učila, jih znal izbirati in dobro uporabljati. V ta namen bi moral že na učiteljskišču spoznati učila. To je baš v muzeju najbolj mogoče. Znano nam je učiteljskišče, ki ima v svojem naravnem kabinetu par kosti, par izjedenih nabasanih kožuhov in metuljev. — To za gojenca ni dovolj. — Ustvarjajmo torej tudi na Slovenskem šolske muzeje.

O pouku mladine v spolnih zadevah. Da je ta stran vzgoje zelo važna, ne le za posameznika, ampak za celi človeški rod, je vobče priznano: toda kako se naj reši ta zadeva, to je zelo kočljivo prašanje. Da je naša mladina slabo poučena v tem oziru in da greši večina proti svojemu zdravju, bodisi vsled zapeljanja, bodisi vsled nesrečnega naključja in da greši največkrat le zaradi svoje neizkušeniosti, dočim se poboljša le iz higijeničnih, a redkokedaj iz čisto npravstvenih vzrokov, to priznanje je le vprašanje odkritosrčnosti. — Edino pravi učitelji svojih otrok so v tem predmetu stariši, ki ne smejo pred otroci razpravljati tega kot nekaj «grešnega» ali «nespodobnega», ampak kot najvišjo in najvažnejšo vseh naravnih postav. In tukaj je starišem na pomoč knjiga švedsega pisatelja Dr. Max Oker Blom-a, ki je ravnokar izšla v nemškem prevodu (prestavil Dr. Leo Burgerstein) «**Beim Onkel Doktor auf dem Lande**» (Pichler, Leipzig u. Wien, 1905), cena 1 K. Na podlagi prirodopisnega pouka pri rastlinah in živalih uči se deček spoštovati naravno postavo in ceniti zdravje spolnih delov. Zdi se mi sicer, da pričakuje pisatelj preveliko znanje posebno v botaniki moških in ženskih delov cvetja, vendar je analogijá v rastlinslovlju potrebna zaradi poznejšega primera o nezreli pečki jabolčni, ki je pač najbolj primerno svarilo pred igranjem z nezrelim organizmom, ki preti pri mladih dečkih prej ko venerične bolezni. Nadalje je pouk tudi prenašel, ker začne takoj s tem, kako nastane vsled spolne dotike embryo in kako se razvije do poroda. Prvo, kar se otroku mora povedati takoj, ko neha verjeti, da ga je «ma.ka privlekla iz repišča domu», prvo naj se razjasni to, da se dete razvije v materinem telesu do poroda — seveda brez ozira na spolno občevanje, katero otroka v začetku niti najmanj ne zanima. Lepo je storila to gospa Rita Berg, ki je pripovedovala celo bajko svojemu šestletnemu sinčku, kako je Bog položil materi dete pod srce, da se tam v varnem zavetju razvije, kako ga mati redi s svojo krvjo in po porodu s tečnim mlekom iz lastnih prsi (Österreich. Rundschau, 23. Febr. 1905.). Ko vidi otrok isti razvoj pri živalih in se prepriča, da mu je mati rekla resnico, dobil bo toliko zaupanja, da vpraša tudi, v kakšni zvezi je oče s tem. In če vpraša že po tem, sme zvedeti sin od očeta, hči od matere, tudi ta del skrivnosti, seveda v primerni obliki. Takšno odkritosrčno razjasnilo s strani staršev poviša zaupanje otrokovo do njih ter prepriča, da se informira otrok pri ljudeh, katerim je na nje-

govem blagru manj ležeče nego starišem. Otroci, ki žive v dotiki s naravo, opazujejo itak sami in opazijo bistvo, treba jim je le še navoda, da si ohranijo svoje zdravje; ta navod pa so jim stariši dolžni, dočim so omenjena razjasnila podati le takrat, če kaže otrok z vprašanjem zanimanje.

V.

Kronika.

V občini Hrušov v Šleziji je nemška šola, v katero hodi 600 čeških in 200 nemških otrok. — Srečna Avstrija.

Nadzorniki ljudskih šol na Švedskem. Za leto 1905—06 je na Švedskem imenovano 47 šolskih nadzornikov. Izmed teh je 17, katerim je nadzorstvo glavno opravilo, drugim samo postransko. Prvi imajo 1200—2750 K plače, drugi remuracije po 200—1100 K (1 šv. K = 1:3336 K avstr. vr.). Po svojem stanu so nadzorniki večinoma dohovniki, 9 je ljudskošolskih, 9 seminarnih učiteljev, dva sta gimnazijalna profesorja.

Kmet — učitelj. V Trnovici v Dalmaciji nimajo šole. Tamošnji kmet Mato Drvenica pomaga svojim soobčanom kolikor more. Ko pride zvečer s polja, zbere otroke okoli sebe in jih uči pisati in čitati. Tako je naučil brati že 60 oseb. Vsako leto ima 25—35 otrok v svoji «šoli». Obžalovati moramo, da v Avstriji tako malo dačo za ljudsko naobrazbo, da mora seljak poseči za takšnimi sredstvi.

Učiteljstvo v službi humanitete. F. Ks. Trošt piše v «Gasilcu», da ima Kranjsko 142 ognjegasnih društev. Pri njih deluje 42 učiteljev kot tajniki ali načelniki.

Okrajni šolski nadzornik — policaj. Dne 17. julija t. l. je zborovalo dolnjeavstrijsko učiteljsko društvo v Neunkirchenu. Poslala je vlada k temu zborovanju tudi svojega komisarja v osebi — okrajnega šolskega nadzornika Kaspara, ki je faktiški vršil to opravilo z vso vnamo in tudi opomnil nekega učitelja, ki je napadal v svojem govoru vlado. Da se je dal ponižati šolnik, nadzornik, v takem obsegu da je postal celo policaj, to je res žalostno.

Nekaj veselega v Galiciji. V Volčincu, vasi v Galiciji v okraju Stanislavov plača že dve leti posestnik Halpern šolskega zdravnika. Ta zdravnik mora dvakrat na teden pregledati vse učence in lečiti bolne zastonj. Razen tega je naročil imenovani posestnik za šolo domačo lekarno, katero nadzoruje učitelj. V resnici nekaj veselega končno iz Galicije.

Mož na mestu. Tržaški namestnik princ Hohenlohe je dejal deputaciji tržaškega učiteljstva: «Smatram ljudsko šolo za najznamenitejšo državno agendo. Naravnost zvezano pa je z blagrom šole gmotno stanje učiteljstva. Učitelj more samo tedaj izpolnjevati svojo težko in zelo odgovorno nalogo, ako more prost vseh morečih skrbi in drugih poslov vso silo, vso moč posvetiti šoli.» — To niso samo besede, to je prepričanje. To je dokazal ta prijatelj naše šole v Bukovini, kjer je tako sijajno odpomogel učiteljski bedi.

Učiteljišča v Bulgariji. Bulgarska vlada vzdržuje 5 moških učiteljišč in sicer v Kustendilu, Kazanliku, Lamu, Šumenu in Silistriji. Na teh učiteljiščih je poučevalo l. 1903—4. 136 profesorjev 2701 učiteljiščnikov. Za vzdrževanje teh zavodov izda država 365.000 levov. Državnih ženskih učiteljišč v Bulgariji ni; učiteljice se rekrutirajo iz dekliških gimnazijev.

Prvi mednarodni kongres vzgojevalcev se bode vršil letos v septembru ob priliki svetovne razstave v Lutihu.